

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У статті розглядається специфіка розвитку ігрової діяльності дошкільників з інтелектуальними порушеннями, причини, які гальмують процес самостійного становлення і розвитку гри у дітей дошкільного віку з порушеннями інтелекту. Роль ігрової діяльності в розвитку і формуванні особистості дитини.

Ключові слова: ігрова діяльність, діти з порушеннями інтелекту, дошкільний вік.

The article considers the specifics of the development of play activities of preschoolers with intellectual disabilities, the reasons hindering the process of independent formation and development of game in preschool children with intellectual disabilities. The role of play in the development and formation of the child's personality.

Key words: play activities, children with intellectual disabilities, preschool age.

Ігрова діяльність – провідна для дітей дошкільного віку. Основними її видами є предметні, дидактичні, рухливі, театралізовані, будівельно-конструювальні і сюжетно-рольові ігри. У грі дитина розвивається як особистість, у неї формується ті сторони психіки, від яких буде залежати успішність навчальної і трудової діяльності, відносини з людьми.

Дослідженнями ігрової діяльності дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями займалися такі педагоги і вчені як Баряєва Л.Б., Катаєва О.О., Зарін А.П., та ін.

Спеціальні експериментальні дослідження показують, що гра впливає на розвиток і формування всіх основних психічних процесів.

Трикоз С.В. вважала, що система навчання дітей з інтелектуальними порушеннями будується на визнання того, що гра є найбільш дієвим засобом корекції психофізичного розвитку. Процес навчання грі розглядається як особлива форма взаємодії дорослих з дітьми, вона забезпечує не тільки формування певних ігрових умінь і навичок, а й активізацію психічної і рухової сфери, розвиток всіх пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери, навичок спілкування з дорослими і однолітками. Тому провідними є корекційно-розвиваючі і виховні завдання. Навчання дітей грі будується на основі знання і врахування індивідуальних можливостей розвитку кожної дитини. [3, с. 52].

Важливим для спеціальної педагогіки і психології є висунуте Л.С. Виготським положення про спільність закономірностей розвитку нормального і аномального. Разом з цим в психічному розвитку дитини з інтелектуальними порушеннями присутні такі ж стадії, як і в розвитку дитини з нормою. [1, с. 62].

Отже, в житті дитини з порушеннями інтелекту гра повинна стати провідною діяльністю, забезпечувати зону її найближчого розвитку. Однак це відбувається лише в тому випадку, коли створюються особливі умови і дитина включається в процес здійснюваної корекційно-виховної роботи, частиною якої є цілеспрямоване формування ігрової діяльності.

Більшість дітей з інтелектуальними порушеннями виявляють недостатньо виражений і слабкий інтерес до іграшок, це є ознакою загальної низької пізнавальної активності. В більшості випадків у таких дітей немає улюблених іграшок, внаслідок цього вони починають виконувати ігрові дії з тими, хто в даний момент потрапляють в поле їх зору або привертають своїм зовнішнім виглядом, а не можливістю реалізувати в життя

конкретну мету, як це відбувається у дітей з нормою розвитку. Виходячи з цього, інтерес є короткочасним, нестійким і дитина швидко кидає іграшку.

Усі ці особливості призводять до тривалої затримки у розвитку всіх компонентів ігрової діяльності. У деяких дітей спостерігається виборчий інтерес до іграшок, виділяються улюблені іграшки. Однак цей інтерес розмитий, нестійкий, що проявляється у відсутності навіть короткочасного включення у процес гри. Дитина швидко відволікається.

Правильно організована ігрова діяльність позитивно впливає на фізичний розвиток дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями, сприяє активізації їх інтелектуальної сфери, формує довільність психічних процесів, отже сприяє гармонійному розвитку особистості дитини. Крім того, гра розвиває і удосконалює комунікативні вміння, що впливає на успішність соціалізації.

З метою виявлення можливостей розвитку ігрової діяльності можна визначити умови, етапи та методів її формування. Для початку проводиться діагностика ігрових умінь дітьми дошкільного віку з порушеннями інтелекту.

За Урунтаєвою Г.А, для оцінки сформованості ігрової діяльності виділені наступні критерії [4, с. 115]:

1. Задум гри: вміння запропонувати задум гри; вміння розвинути задум по ходу гри.
2. Сюжет гри: вміння вибрати сюжет.
3. Роль: позначення ролі словами; напрямок ролі поведінкою дитини; відповідність змісту ролі до реальної поведінки персонажа.
4. Рольові дії: вміння узгоджувати рольові дії з діями партнера по грі.
5. Рольове мовлення: вміння будувати рольовий діалог, підбирати словесні і невербальні засоби для створення ігрового образу.

Більше уваги приділяється іграм, спрямованим на сенсорний розвиток дітей. Це пояснюється, по-перше, тим, що дошкільний вік у дітей з інтелектуальними порушеннями стає сензитивним періодом у розвитку сенсорної сфери, а по-друге, величезним значенням, яке має сенсорика в розвитку всієї пізнавальної діяльності дитини. Ігри, спрямовані на сенсорний розвиток дитини, проводяться індивідуально, а також з невеликими підгрупами по 2-4 людини. Вони включаються в зміст різних занять в якості підготовчих, полегшують дітям виконання основної дидактичної задачі. При цьому створюються сприятливі умови для врахування індивідуальних можливостей і особливостей кожного граючого шляхом пред'явлення матеріалів різної складності.

Таким чином, очевидно, що низький рівень розвитку гри не може забезпечити реалізації закладених в ній розвиваючих можливостей для дітей з інтелектуальними порушеннями. Без спеціального навчання гра у таких дітей не може зайняти провідне місце а, отже, вплинути на психічний розвиток. У такому вигляді гра не здатна служити засобом корекції і компенсації дефектів розвитку дитини. Заохочення, навчання гри і спроби через гру вплинути на психічний розвиток - найважливіша мета вихователя-дефектолога спеціальних дошкільних установ.

Для дітей з інтелектуальними порушеннями характерно виконання ігрових дій без мовленнєвого супроводу. Вони, як правило, діють мовчки, з великими труднощами опановуючи мовленнєвим змістом, без якого неможливо протікання сюжетно-рольової гри. У самостійних іграх використовують завчені фрази, не вносячи в них ніяких змін і доповнень.

У старших дошкільників з порушеннями інтелекту спостерігаються переваги у виборі ролей. Дуже подобаються ролі, пов'язані з виконанням чітко окреслених різноманітних дій.

Відсутність власного емоційного досвіду і недостатній педагогічний вплив перешкоджають повноцінному проникненню дитини в роль, збіднюють створюваний ним ігровий образ.

Дошкільнята з інтелектуальними порушеннями не виявляють в іграх ініціативи і творчості, виявляються нездатними діяти в уявній ситуації і з уявними предметами. Гра у них виникає і триває, якщо ігрова ситуація проста і їм зрозуміла, забезпечена необхідним набором іграшок, відповідним чином розташованих в ігровому куточку.

До старшого дошкільного віку практично всі діти отримують задоволення від гри, перш за все, від виконання дій з іграшками. Це проявляється в загальному пошвавленні, усмішках, жестах.

В сюжетно-рольових іграх цих дітей інтонації рівні, немає місця яким-небудь вираженим почуттям. «Мама» байдуже і разом з тим ретельно годують дітей, водії неемоційно водять пасажирів, продавці байдужі до покупців, а лікарі нейтральні до пацієнтів.

Куренкова А.В. наголошувала, що потрібно намагатися зробити ігри дітей більш емоційним, виразними. Вихователі, дефектологи, беручи участь в грі, своїм прикладом, жестами, мімікою мають показувати ігрові способи і дії [2, с. 156].

Досвід роботи з дітьми показав, що розвиток особистості дошкільнят з інтелектуальними порушеннями, із якими проводиться систематична цілеспрямована робота по формуванню ігрової діяльності, відбувається успішніше, вони краще адаптуються і соціалізуються до навколишнього середовища.

Ми вважаємо, що ігрова діяльність повинна, з одного боку, втілювати емоційний досвід дитини, з іншого – акумулювати його, розвивати так, щоб відтворювалися і уточнювалися різноманітні людські почуття і переживання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка. Вопросы психологии. 1996. № 6. С. 62-76.
2. Куренкова А.В. Методичні особливості проведення сюжетно-рольової гри соціального спрямування зі старшими дошкільниками з інтелектуальними порушеннями. Актуальні питання корекційної освіти. 2019. № 14. С. 148-158.
3. Трикоз С.В. Комплекс програмно-методичного забезпечення « Зміст корекційно-спрямованого навчання і виховання розумово відсталих дітей у спеціальних дошкільних закладах» (програма з сенсорного виховання, методичні рекомендації, дидактичні матеріали). К. : ПрАТ «Видавництво «Київська правда», 2012. 112с.
4. Урунтаева, Г. А. Практикум по психологии дошкольника : учеб. пособие для студ. учреждений высш. проф. образования, 2-е изд., испр. М. : Издательский центр «Академия», 2012. 368 с.

Рекомендує до друку науковий керівник Дрозд Л.В.